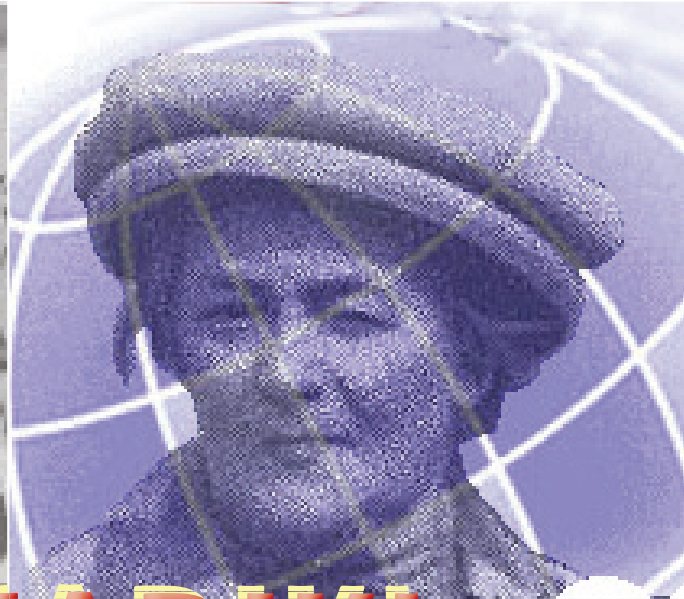
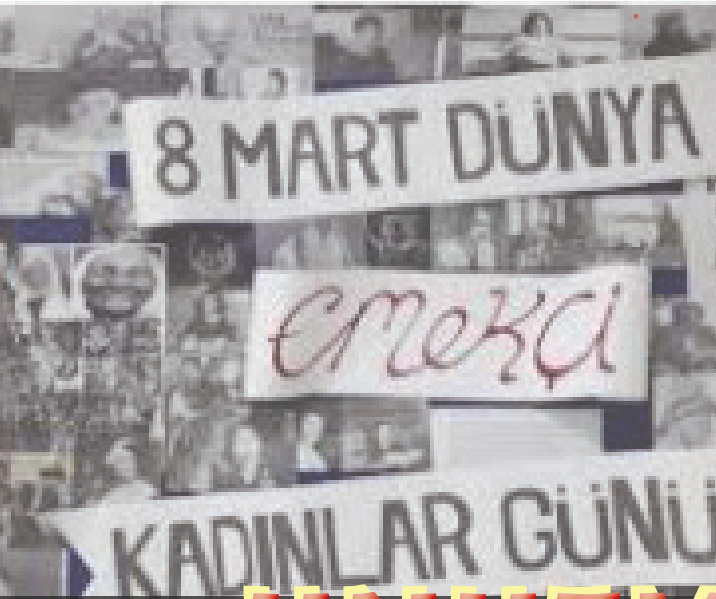
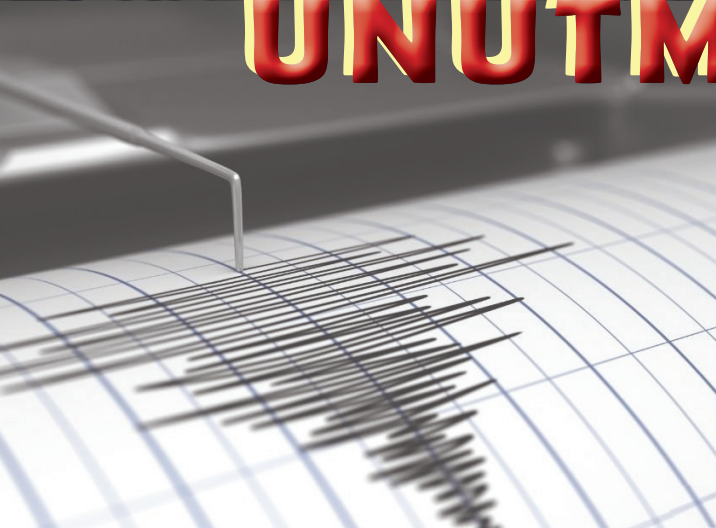

Gerçekçi sanattan yana, aydınlanma yolunda, insanın insanı sömürmediği, ayrımcılığın, ayrıcalıkların, din istismarı ve cinsiyetçi yaklaşımların olmadığı, eşitlikçi, barışçıl bir dünya istiyoruz... Tarafsız değiliz...

UNUTMADIK!...

Unutmadık	/ 1
Deprem, Rantsal Dönüşüm ve Seçimlerimiz...	/2
Yoldaş Pançuni (Roman)	
Aydın Karaküçük / 4	
Katılımcı Yorumları	
Şükran Ceyhan / 9	
Neslihan Döşkaya Akbay / 9	
İsmail Balıkçı / 10	
Vavien (Sinema)	
Kadının Mülksüzleştirilmesi	
Gülay Yeşilipek / 10	
Katılımcı Yorumları	
Şükran Ceyhan / 13	
Aydın Karaküçük / 14	
Başarılı Bir Kadın, Bilim İnsanı	
Dr. Canan Dağdeviren	
Hüray Kılıç / 15	
Feride (Öykü)	
Suna Can / 17	
Kitap Tanıtımı	
Komünist Kadın Yoldaş	
Hüray Kılıç / 24	
İnsandan İnsana (Şiir)	
Ahmet Kınay / 25	
Kadın Hakkı (Şiir)	
Aşık Hatuni / 25	

DEPREM, RANTSAL DÖNÜŞÜM VE SEÇİMLERİMİZ...

6 Şubat 2023 depreminin üzerinden bir yıl geçti... Bu bir yılın ardından yerine getirilememiş sözler, sarılamamış yaralar, kimliksiz mezarlar ve çaresiz acılı insanlarımızı gördük ekranlarda, gazetelerde. *Deprem Mağdurları Derneği* DEMAG'ın bildirdiğine göre: "11 ilimizde hala kayıp 145 kişi var, bunların 38'i çocuk." Onlara ne olduğu bilinmiyor... Buna karşılık *Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı*: "Hiçbir kayıp çocuğumuz yoktur" diye açıklamada bulunabiliyor. Geçici konutlara bile geçememiş, kış şartlarında hala çadırlarda yaşıyan, yıkanacak yerleri olmayan, umumi tuvaletleri kullanan insanların durumları, adeta depremin ilk günlerinden farklı yok dedirtiyor. Hala hayalet gibi duran hasarlı binalar, asbest tehlikesine tüm yıl maruz kalan ve kentlerini terk etmeyenlerle yan yana bekliyor. 6 Şubat 2024, depremin yıl dönümünde devlet bakanları ve belediye başkanları Hatay'da protesto edilirken, özellikle depremden sonra kentsel dönüşüm kisvesi altında yeni rant, egemen güçlerin iştahını oldukça kabartıyor. Beton düşünceli, beton kafalı, yürekleri betonlaşmış insanların ağızlarından çıkan sözlerde hiç kuşkusuz insana yabancılaşmanın en üst boyutuna tanıklık ediyoruz...

Ve iktidardakiler, hiç çekinmeden 31 Mart yerel seçimler için eğer oylarınızı bize vermezseniz hiçbir hizmeti de alamazsınız anlamındaki sözleri hiç sakınmadan hem de en çok kaybımızın olduğu Hatay'da "*Bakın Hatay hizmet alabildi mi?*" diye meydanlarda bir kez daha itiraf ediyor. İşin acı tarafı bu itiraf alkışlarla karşılanıyor. Bu bakış açısı, nasıl yönetildiğimizin ve insan olarak bizlere verilen değerin en kısa özetidir. Ya bizdensiniz ya da hiçbir şeysiniz...

2023 genel seçimlerinden sonra tüm ülkece siyasi bir depremin enkazı altında kaldık. 2024'ün ilk günü: "*Şeriat isteriz!*" bayraklarının açıldığı, devlet bakanlarının da katıldığı bir mitingle uyandık yeni yıla... Sonra arkası bir bir gelmeye başladı... Dinin; her şeyin odağına

konduğu, akıl ve bilimin yok sayıldığı, laikliğin her fırsatta darbeler aldığı, egemen iktidarın ideolojisini toplumun her kesimine zorla kabul ettirmeye çalıştığı bir başka mücadele dolu yıla başladık...

Aslında 22 yıldır ülkemiz, doğal kaynaklarımız, madenlerimiz, ormanlarımız ağozl rant canavarlarınca talan edilirken, tüm bunların altında ezilen, çaresiz ve gitgide yoksullaşan halkın sadece seçim dönemlerinde kendinde "Hayır" deme gücünü gösterebilmesi, toplum olarak orgtl muhalefet olamadığımızın en büyük göstergesidir. Neleri kaybettiğimizi gerçekten görebiliyor muyuz?

SİYASİ DEPREM ve ALTINDA KALANLAR YERİNE DAYATILANLAR ;

- Laiklik
 - Dini temeller üzerine bir yönetim anlayışı, hilafet ve şeriat söylemlerinin giderek artması...
- Bilim
 - Akıl dışı uygulama ve yöntemler (ÜNİVERSİTELER, TÜBİTAK vb. Kurumların işlevlerini kaybetmesi...)
- Adalet
 - Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının ta-nınmaması, her türlü hukuk dışı uygulamalar...
- Sağlık
 - Uzman doktor ihtiyacı, yurt dışı doktor gücü, ranti şehir hastaneleri... İlaç bulamayan, sonraki yıla randevu verilen hastalar...
- Liyakat ve Eğitimde Fırsat Eşitliği
 - Mülakat ile eleme sistemi, particilik ve adam kayırma (neopotizm), kamunun her alanında bozulma... KPSS'li atanamayan işsizler ordusu...
- Laik Modern Eğitim Kurumları
 - İmam hatip okullarındaki artış, Diyanet'in eğitimde söz sahibi olması... Ortaeğitim kurumlarına cami imamlarını sokan EDES uygulaması...
- zerk niversiteler
 - Cumhurbaşkanınca atanan rektörler, vasıf-sız akademisyenler, rektör akrabalarının önem-li görevlere atanması...

- Dış politika
 - Tutarsızlıklar, kaybettiğimiz saygınlığımız ve ekonomik bağımsızlığımız...
- Demografik Nüfus Yapımız
 - Sayısı gittikçe artan sığınmacılar ve kaçak-lar... Toplumsal gerilim ve vatandaşlık hakları-mızın iktidar eliyle gaspı...
- Kentlerimizin Mimari Yapısı
 - Viraneye dönen kentlerimiz ve rantsal dönüşümler... arpık kentleşme... Barınma krizi...
- Kadın Hakları
 - Kadın cinayetleri ve kadın haklarında ya-şanan ihlaller... Kadının her alanda geri bırak-tırılması...
- Ekonomi
 - Ekonomik bağımsızlığımızdaki ckş ve paramızın değer kaybı, artan pahalılık, işsizlik, kalifiye iş gücünün yurt dışı gücü...
- Toplum Yapısı ve Toplumsal Barış
 - Tarikatlar, cehaletin her alanda yükselme-si, korku iklimi, gittikçe fakirleşen, tepkisiz, örgütsüz, bağımlı, mutsuz toplum, kutuplaşma ve artan şiddet ve silahlanma... Kültürel erozyon...
- vre - Doğa
 - Talan nedeniyle yaşanan vre felaketleri, madenlerimizin peşeş çekilmesi, altının siya-nrle işlenmesi ve doğa tahribatı...
- Tarım, hayvancılık, sanayi, ormanlar, dere-ler, denizler
 - Bitti...

Yukardaki liste böyle uzayıp gidiyor...

31 Mart 2024 Yerel Seçimlerine giderken olacakları bir kez daha net olarak görüyoruz ki **RANT İNSANDAN ÖNCE GELİYOR...** O nedenle bütün bunlara... DUR! DEMEK ve İN-SANCA YAşAMAYI SEÇMEK EN BİRİNCİL HAK-KIMIZDIR...

Bizler adaletin olduğu ve doğanın katledilmediği, insanın kadın erkek diye ayrıştırılmadığı, çocukların tacize uğramadığı, hayvanlara işkence edilmediği sanatın yasaklanmadığı, bilimin önderliğinde inşa edilen modern ve vre dostu kentlerde ve köylerde barış içinde el ele yaşamayı SEÇİYORUZ....

4 Aralık 2023 tarihinde irdelendi

YOLDAŞ PANÇUNİ* **Yervant Odyan**

Aydın KARAKÜÇÜK

Hayallerimizi Yıkan "Yoldaş"

Yervant Odyan'ın "*Yoldaş Pançuni*" kitabını irdelemeye karar verdiğimizde başımıza gelecekleri bilmiyorduk. Kitabı öneren *Gülay Yeşilipek* arkadaşımız, bu kitabın mizah romanı olduğunu, özellikle *Ömer Seyfettin*'in "*Efruz Bey*" ile arka arkaya ele alırsak farklı bakış açılarıyla Osmanlı'nın son dönemlerini özellikle II. Meşrutiyet dönemine ilişkin hem yazınsal hem de nesnel bilgilere ulaşabileceğimizi söylemişti. Birçoğumuzun daha önce okumadığı bu roman doğal olarak merakımızı çekti ve irdelene listemize aldık.

Gülay'ın söyledikleri romanı okuduğumuzda karşımıza çıktı aslında. Hem mizah hem de dönem anlamında beklentilerimiz karşılanmıştı. Ana karakter Pançuni, kelimenin tam anlamıyla yalancı, dolandırıcı ve gittiği her yerde insanları çıkarları için kullanan biriydi. Yaşanan olaylar mizahi bir dille ele alındığı için okuyucu anlamında da oldukça eğlendiriciydi roman. Nesnel anlamda da 1908-1911 yılları arasında Osmanlı Devletiyle halk arasındaki kopukluğu, Ermeniler üzerindeki baskıları, halkın yalnızlığını ve geri bırakılmışlığını roman, gerçekçi ve yalın bir dille işliyordu.

Peki, neydi bizi şaşırtan ve ters köşeye yatıran? Bu sorunun yanıtını Pançuni'nin sözde "sosyalist bir devrimci" olması ve ya-

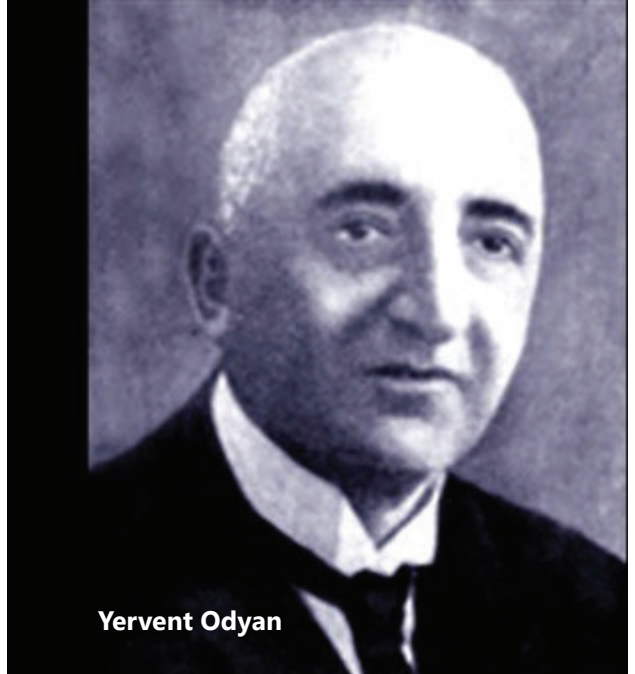
pıp ettiklerini burjuva ve egemen sınıfla bir savaşımlık olarak göstermesiydi. Dahası söylem olarak da sosyalizmi iyi bildiği anlaşılıyordu. Bizi şaşırtan işte bu negatif kahraman tiplemesiydi.

İğneyi bize mi batırıyordu yoksa *Yervant* usta?

Şimdi "*Yoldaş Pançuni*" romanına biraz daha yakından bakalım ve *Yervant Odyan* ustanın bu güzel ve içinde binlerce soru barındıran yapıtını estetik kategorilere göre çözümleyelim. Böylece yazarımızın "gizil gücünü" anlamaya çalışalım.

Kimdir Yervant Odyan?

1869 İstanbul doğumlu. Amcasıyla 1879'da Paris'e gitti, 1882'de babasının konsolosluğu sırasında Romanya'da bulundu. Üsküdar'daki Berberyan Ermeni Okulu'nu yarıda bırakıp eğitimini evde amcasının tanıdığı, dönemin ünlü Ermeni aydınlarından aldığı derslerle tamamladı. 1887 yılında yazdığı ilk yazılarla Ermeni basınında dikkat çekmeye başladı. Sonra da dönemin önemli dergi ve gazetelerinde yazdı. 1896'daki Osmanlı Bankası baskını sonrası Ermeniler'e yönelik saldırılardan kaçmak için Yunanistan'a gitti. Atina, Paris, Londra, İskenderiye'deki Ermeni gazetelerin-

Yervant Odyan

de yazdı. 1903'te Bombay'daydı. Mısır'a dönüp dökümcülük, elmas ticareti gibi değişik işlerde çalıştı.

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile İstanbul'a döndü. *Bizans, Vakit, Özgürlük Kavgası* gazetelerinde yazdı. 1910'da *Giyotin*, 1912-1914 arası *Kara Kedi*, 1913'te de *Kudret Helvası* adlı mizah dergilerini çıkardı. *Yoldaş Pançuni*'nin birinci bölümünü 1911'de, ikinci bölümünü de 1914'de yayımladı.

1915'te tutuklanarak Suriye'ye sürgün edildi. Zor koşullarda yaşam savaşı verdi. 1918'de İstanbul'a döndü. *Muhabere, Son Havadis, Vakit* gazetelerinde güncel yazılar yazdı. *Mizah Yıllığı* dergisini çıkardı. 1923'te Bükreş'e gitti. *Yoldaş Pançuni*'nin üçüncü ve son bölümünü orada yazıp yayınladı. Oradan Lübnan ve Kahire'ye geçti. 1926'da öldü. Mezarı Kahire'dedir.

Yapıtları Ermeni toplumunun iç karışıklıklarını, çatışmalarını, sürgün yıllarını ve yine kendisi gibi sürgüne uğrayan Ermeniler üzerinedir. *Tolstoy, Emile Zola, Dostoyevski, Gorki ve Mark Twain*'in kitaplarını Ermenice'ye çevirmiştir.

Dil ve Anlatım

"*Yoldaş Pançuni*" oldukça sade ve temiz bir dille, birinci tekil kişi ağzıyla yazılmıştır. Anlatım mizahidir. En kaotik, en dramatik olaylar bile okuyucuda bir gülümseme oluşturacak denli güçlü kullanılmıştır mizah.

Doğal olarak anlatım mizahi olunca abartılar, fizik kurallarıyla fazla örtüşmeyen kimi saçma olaylar kaçınılmazdır. Ancak yazarımız bu konuları okuyucunun sorun etmeyeceği biçimde ele almış ve olayları su gibi akıtmasını bilmiştir.

Yoldaş Pançuni

Yervant Odyan

Resimleyen: Aleksandr Saruhan
Mizahi Roman

Kitapta anlatımı güçlendiren karikatürler tekniği ile çizilmiş mizahi görseller de vardır. *Aleksandr Saruhan*'ın (1898-1977) çizdiği yaklaşık 150 görsel 1938 yılında Kahire'deki baskılardan sonra kitaba girmiş ve kitabın ayrılmaz parçaları olmuşlardır. Karikatürler bölüm aralarında yer almış ve anlatımdaki betimlemeyi güçlendirerek kusursuz bir uyum sağlamışlardır.

Örge

Mektup yöntemi uygulanmıştır. Bu mektuplar tek yönlüdür ve hepsi de Pançuni'nin yazdıklarıdır. Ona gelen mektupları yine Pançuni'nin anlatımıyla öğreniriz. Roman ilerledikçe ana karakterin ağzından çıkan bir sözün aslında ne anlama geldiğini, ne amaçla söylendiği, eylemiyle örtüşüp örtüşmeyeceği rahatlıkla anlaşılmaktadır.

"Yoldaş Pançuni" bir üçlemedir. Birincisi, "Yoldaş Pançuni Dzabilvar'da". İkincisi, "Yoldaş Pançuni Vasburagan'da", üçüncüsü de "Yoldaş Pançuni Sürgünde" Türkçe'ye ilk ikisi çevrildiği için yazımızın konusu bu iki romanla sınırlıdır.

Karakterler

Pançuni: Ana karakterimizi önce yazarımız Yervant Usta'nın anlatımıyla biraz öğreneelim. "Püzantion'da ilk kez yayımlanmaya başladığında birçoğu Pançuni'yi gerçek biri sandı. Hatta Pançuni gerçek mi hayali mi diye iki Van'lı aralarında iddiaya girmişler, hayır kurumlarımızdan birine verilmek üzere de ortaya para koymuşlar. Tabii ki hayalidir diyen kazandı.

Pançuni gerçek bir kişi değil, devrimci tiplerin yoğunlaşmış genel ifadesidir... Ancak ilk kitap ikincisinden daha başarılı olmuştur ve bu da doğaldır. "Dzabilvar Misyonu"ndaki kişileri bizzat tanıdığım insanlardan derledim; yirmi yıl boyunca incelemişimdir onları. "Pançuni Vasburagan'da" bölümündeki tipler ise bana anlatılanlardır, benim duyduklarımdır."

Evet... Yazarın dediği gibi Pançuni tipik bir karakterdir. Bir benzetme yapacak olursak Ahmet Say'ın "Kocakurt" karakterinin bir izdüşümüdür. Günümüzde de her an karşımıza çıkacak denli kanlı canlıdır. Devrimci olması

önemli değildir. Her ideolojide bu tipleri görürüz. Bu tipler üç kuruluşluk bilgileriyle hayatı sorgularlar, fikir yürütürler dahası yargırlarlar. Bu anlamda düşüncesizlik ve cüretkârlıktır en belirgin özellikleridir.

Pançuni de kendine sosyalistiği görev edinir ve sosyalizmi yaymak, burjuvaziyle savaşmak, emekçinin haklarını korumak adına bir yığın işlere girer ve hemen hepsinde de yüzüne gözüne bulaştırır. Ama hiçbir zaman da kendini sorgulamaz, başarısızlığının faturasını hep düşmanın gizli işbirlikçilerine çıkarır. Aslında temelde bireycidir. Toplum, halk, emekçiler umurunda bile değildir. Bir kapitalisten daha çok parayı sevmektedir, bir dinciden daha bağınazdır örneğin.

Der Sahak: Dzabilvar köyünün yaşlı papazıdır ve Pançuni'ye göre salt dini görevinden ötürü gericiliği ve yobazlığı temsil etmektedir. Pançuni'nin ezeli düşmanıdır. Burjuvaziyle iş tutar, işbirlikçidir. Çünkü Res Serko ile haftada bir iki kez buluşup yemek yemektedir.

Res Serko: Birkaç keçisi, bir eşiği ve tarlası olmasından ötürü diğer köylülere göre bir miktar daha varlıklı görünmektedir. Köyün muhtarıdır ve Pançuni'ye göre burjuvazinin ta kendisidir. İyi bir isme sahiptir ve

çevresince sevilip sayılmaktadır. Ama Pançuni'ye göre bu nitelikler doğru değildir. Köylü cahil olduğu için muhtarlarını doğru tanıyamamıştır.

Migo: Köyün kendi halindeki nalbantçısıdır. Ama Pançuni'ye göre hedef kitlesinin çekirdeği yani işçi sınıfıdır ve kapitalizmin vahşetinden kurtulabilmesi için burjuvaziyle savaşması gerekmektedir.

Delî Avo: Köylünün ahlaksız ve geri zekalı olarak tanımladığı, baba evinden kovulmuş 18 yaşında bir gençtir. Alamadığı para yüzünden papazı taşlamış, hırsız ve tecavüzcü olarak tanınmaktadır. Pançuni'nin en büyük yandaşlarından biridir. Pançuni'ye göre Avo, aydın gençliğin temsilcisidir.

Sımların Vartan: Pançuni'ye göre bir diğer işçi sınıfının temsilcisi olan ırgat. Res Serko'nun yanında çalışmaktadır. Aynı zamanda hem hırsızdır hem de tembeldir. O nedenle işten kovulmuştur ve Pançuni için uğrunda savaşılacak bir davanın nesnesi olmuştur.

Keleş Mirgo: Pançuni'yi evine konuk alan Kürt. Ama Pançuni köy dışına çıkınca onu takip etmiş, yolunu kesmiş ve soymaya kalkmıştır.

Yoldaş Sarsapuni: Van'da Pançuni'ye katılmıştır. Örgütün gönderdiği bir kişidir ve Pançuni ile birlikte çalışmak için gönderilmiştir. Pançuni ona hayrandır.

Vartan Soğikyan: Ağadır. Abdülhamit karşıtıdır. Bu tutum Pançuni'nin anlamdramadığı bir çelişki olduğu için onu gericilerle bir görmek ister ve onu gericilerin tarafına çekmek için Sarsapuni'yle birlikte çeşitli kumpaslara girer.

Gayzak: Yedi yaşında anaokulu öğrencisi bir çocuktur. Öğretmenine mürekkep kabı attığı için cezalandırılınca Pançuni onu destekler, bu destek üzerinden okul ve öğretmenle mücadeleye girer.

Magar Mirgoyan: Çulha atölyesinin sahibi. Pançuni ile Sarsapuni'nin kışkırtmalarıyla greve giden kadın işçilerle anlaşmaya çalışmış ancak tam anlaşma sağlanacakken kadın işçilerin direnmeleri Pançuni'nin dayatmalarıyla sürmüştü ve ortaya yeni istekler geldiği için grev sonuçlanamamıştır. Magar Mirgoyan da siparişlerini karşılayamamış, iflas etmiştir. İşçiler de işsiz kalmışlardır.

rıyla sürmüştü ve ortaya yeni istekler geldiği için grev sonuçlanamamıştır. Magar Mirgoyan da siparişlerini karşılayamamış, iflas etmiştir. İşçiler de işsiz kalmışlardır.

Çatışmalar

En büyük ve en önemli çatışma Pançuni'nin önce ailesi sonra da toplumla arasında yaşanan çatışmadır. Pançuni'nin çocukluğunda başlayan bu durum tüm roman boyu sürer. Hemen herkesle çatışır Pançuni. Toplum, olayları, toplumsal yapıyı hep yanlış algılar ve eylemlerini bu yanlışları üzerine kurar. Demagogluğuyla da bu çabalarını çıkarına uygun zeminlere oturtmaya çalışır. Sözde sosyalist olması da bu yanlışlarının en büyüğü ve yıkıcı olanıdır.

Bir gülmece yapının temelinde absürt zıtlıklar, çatışmalar vardır. Bu bağlamda romandaki birkaç çatışmayı belirtmek gerekirse; Anadolu Ermenileri ile İstanbul Ermenileri arasında Pançuni'nin kaşındığı bir çatışma, Ermeni-Kürt halkları arasındaki çatışma, köylülerle Osmanlı devlet görevlileri arasındaki çatışma, Pançuni'nin örgütüyle kilise (din) arasındaki çatışma...vb

Nesneler-Nesnelerin Birliği

Örgütler: Pançuni'nin gittiği hemen her yerde ilk yaptığı örgütlenmedir. Hepsisi de Pançuni'nin emellerine hizmet edecek biçimde kurulan bu örgütler hem yörelerdeki ayrışmayı hem de gerekirse güç kullanmayı sağlamaktadır.

Bildiriler: Kurulan örgütlerin en büyük çalışmalarından biri bildiri yazmak ve bu bildirileri görülecek yerlere asmak ya da mücadele ettikleri kişilere göndermektir. Bu bildiriler genellikle sosyalizm ve devrimci sloganlarla yazılır ve sonları genellikle tehdit içerecek şekilde sonlandırılırdı.

Bu bildirilerden biri asıldığı yerden kaybolunca olay "karanlık güçlere" mal edilir ancak bildiriye bir keçi yemiştir. Bildirinin yazılması, kaybolması, bu kayıp üzerine çeşitli suçlama ve çatışmaların yaşanması, keçinin yediğinin

sık dile getirdiği "Kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesi", "Kadın erkek arasındaki mutlak hak ve ödevlerde eşitlik", "Ezilen işçi sınıfının haklarının savunulması ve kapitalizm zorbalığına karşı işçi sınıfının birliğinin sağlanması", gibi sosyalist ve devrimci söylemlerinin yerini neler alırdı? Şöyle bir iki tanesini hemen sayalım: "Beş parmağın beşi bir midir ki insanlar da eşit olsun", "Birileri yatırım yapmasa, işçiler iş bulamaz aç kalırlar", "İşi beğenmeyen gidip başka iş bulsun", "Devletler iş yapacak insanların önünü açmalı, serbest bırakmalı, hatta destek vermelidir", vb.

Peki kapitalist Pançuni için bu romanın örgesinden ortaya farklı bir şey çıkar mıydı? Yanıtımız tabii ki çıkmazdı. Demagog, hayalperest ve sorumsuz biri olan Pançuni'nin kapitalist ya da sosyalist olmasının bir önemi olmazdı ve çok benzer yıkımlar, tehlikeler kısaca trajediler yaşanırdı.

Bu bağlamda izlek için şunları söyleyebiliriz. İdeolojiden ve toplumsal yapıdan bağımsız olarak, Pançuni gibi yeterli bilgi ve eylem pratiği olmayan cahil, çıkarıcı kişiler hem yaşadıkları toplumu tanıyamazlar hem de önder olamazlar. Dahası onarımı olanaksız yıkımlara, toplumsal travmalara yol açarlar.

Son Söz

Başta bizi hayal kırıklığıyla şaşkınlığı bir arada yaşatsa da; irdelediğimizde şahane bir kitapla karşılaştığımızı anladığımız, içindeki binlerce soruyu ve yanıtını bulduğumuz "Yoldaş Pançuni"yi insanlığa kazandıran usta yazarımız Yervant Odyan'ın anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

*Yervant Odyan, *Yoldaş Pançuni*, Resimleyen: Aleksandr Saruhan, Çev.: Sirvart Malhasyan, Aras Yayıncılık, İstanbul 2013.

Katılımcı Yorumları

Şükran CEYHAN - *Yoldaş Pançuni* adlı yapıtta, Yervant Odyan tarafından yaratılmış toplum gerçekliğinden kopuk hayali bir devrimcinin hicivli öyküsü anlatılıyor... Olayları karikatürize ederek çizen Aleksandr Saruhan kitabın ana temasını şöyle tarif ediyor: "*Yoldaş Pançuni, doğru ilke ve tasarıların bile, hayalperest ve sorumsuz okumuş cahiller tarafından, mevcut şartlar dikkate alınmadan uygulandıklarında nasıl yıkıcı olabileceklerini göstermektedir*"* Kitabı bitirdiğimde bende de oluşan benzer düşünce buydu. Çünkü Pançuni tiplmesi aynı Cervantes'in *Don Quijote*'unu çağırıyordu. Bir mizah romanı olduğu için gerçeklikten kopukluğu inanılmaz derecede komik ve bir o kadar da mizahi eleştiri taşıyor. Yaratılan hayali bir karakter olsa da toplumun her kesiminde bu gibi kopuk tiplere rastlamak mümkün. Karikatür gibi insan dediğimiz tipler, sivri uçlar her zaman bulunur. Bu gibi tipler sanırım en iyi mizahla ve abartılarak anlatılabilir. Mizah her zaman anlatmak istediğini tersinden gösterir bize ve güçlü bir perspektif yaratır. Bu da çok etkili bir bakış açısidir ve Yervant Odyan ile resimleri çizen Aleksandr Saruhan bu kitapta bunu çok güzel yapmışlar. *Yoldaş Pançuni*'nin tekrar tekrar okundukça daha fazla derinlik bulunacak bir kitap olduğunu düşünüyorum.

Neslihan DÖŞKAYA AKBAY - *Yoldaş Pançuni*, içselleştirilmemiş her şeyin insanda eğreti durduğunun, hazır olunmayan her değişim eyleminin toplumda yıkımla sonuçlanacağını güzel bir örneği. Bir sosyalistin

okuduğunda şapkasını önüne koyup düşüneceği, sosyalizmle henüz tanışmamış körpe bir zihinle okunduğunda devrimcilere dış bileyeceğiniz bir kitap.

Hem kahramana kızdım, hem güldüm. Hem "İyi ki yazılmış" dedim, hem (hakkım olmadan tabi ki) keşke yazılmasaymış dedim.

İsmail BALIKÇI - Pançuni, babasının ölümünden payına düşen mirası alıp yıllar içinde yer. Bu süre zarfında ağabeyi kendisine düşen serveti ikiye katlar. Ağabeyinin yanına dönen Pançuni bu iki tabloyu yan yana koyup harmanlar, birleştirir, çözümler ve ayırıştırır. Tüm bu kimyasal işlemler sonucunda "SOSYALİZM"i doğurur. Bütün bunların ardından Osmanlı'da Meşrutiyet'in ilanıyla doğan "özgürlükçü" ortam içinde İstanbul'a gelir. Ama bütün köşeler kapılmıştır. İşte o zaman Pançuni kesin kararını verir: İstanbul'dan ziyade taşrayı uyandırmak, aydınlatmak, dönüştürmek kaçınılmazdır. Pançuni artık Yoldaş Pançuni olmuştur.

Yervant Odyan'ın *Yoldaş Pançuni*'nin kaleminden çıkma mektuplardan oluşan mizahi romanı. Uzamı-zamanı belli, toplumsal çözümlerle dolu nesnelere iyi yerleştirilmiş bir roman. İzlek ise gerçekten çok iyi yerleştirilmiş romana; sosyalist mücadele alanı yaratmak isteyen Yoldaş Pançuni'nin, ne denli inançlı olursa olsun yaşadığı toplumu tanımadan, o toplumla ilişkiye girmeden topluma yön verme çabası başarısızlıkla sonuçlanacaktır. İşte yazar bu kitapla yaşadığı döneme ve topluma mizah feneriyle ışık tutuyor.

VAVIEN*

Kadının Mülksüzleştirilmesi

Gülay YEŞİLİPEK

Sosyoloji eğitimi için okuduğum *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* kitabının *Aile ve Evlilik* bölümünde karşılaştığım bir araştırma sonuçlarından söz etmek istiyorum. Akademisyen *Nadide Karkner*,**2004 yılında Bergama'nın Alibeyli köyünde yapılan bir alan çalışmasında kadınların takılarının neredeyse evlilikten hemen sonra satıldığını söylediklerini belirtiyor. Alan çalışmasında anket sorularına cevap veren 100 kadının, %97,3'ünün takıları, %2,7'sinin ise tarlası satılmıştır. Kadınlara ait tarlaların ve takıların satılma nedenleri ise şöyledir: Kadınların %52,2'sinin tarla ve takıları satılarak ya yeni bir tarla alınır ya da hayvan, zeytin bahçesi, sondaj makinesi, araba, traktör gibi şeyler satın alınır. Kadınların %22,2'sinin malları, ailenin borcunu ödemek için satılır. Kadınların %17,9'unun malları satılarak ev, araba, buzdolabı, televizyon almak için satılır. Kadınların %7,5'i ise satılan malların parasının kocasının veya kendisinin sağlık sorunları için harcandığını söylemiştir.

Bu okuduklarım bana yabancı gelmedi. Anadolu'da, geleneksel yaşamın egemen olduğu toplumlarda yaygın bir uygulamadır bu. Kadına düğünde takılan takılar, düğünden hemen sonra satılır para kocanın eline geçer. Bu kadının mülksüzleştirilmesidir, maddi destekten yoksun kalan kadının kocasına muhtaç olmasına, erkeğe boyun eğmesine yol açar. Bu araştırma sonuçlarını okuduğumda aklıma birkaç yıl önce izlediğim bir yerli film olan *Vavien* geldi. Filmde

kadının mülksüzleştirilmesi kara mi-
zahla çok güzel anlatılmıştı.

Film küçük bir kasabada geçer. Samsun'a yakın bir küçük kasabada elektrikçi dükkanı olan Celal, sıradan bir Anadolu erkeğidir. Çok sevdiği hafif ticari arabasının kapı otomatığının iyi çalışıp çalışmadığına takmıştır kafasını, bir de Samsun'da bir pavyonda çalışan Sibel'e. Karısı Sevilay, kendisiyle ve çocuğuyla fazla ilgilenmeyen Celal'in ilgisini çekebilmek, evliliğini ayakta tutabilmek için çabalyordur. Sevilay ev kadınıdır ayrıca bir partinin kadın kollarında aktif üyedir. Kasabanın milletvekili, Sevilay'ın yaprak sarmalarını ve pidelerini çok beğenmektedir. Sevilay'ın, milletvekili kadının evine yaprak sarması götürdüğü bir gün Celal de evdeki elektrik işlerini yapar. Milletvekilinin bir sorunu vardır, evin üst katına çıkarken merdiven başında açtığı elektriği üst kata çıkınca kapatamadığını söyler. Celal bunun için bir elektrik açma kapama sistemi olan vavienin yapılması gerektiğini ama kendisinin vavien bağlamayı bilmediğini söyler. Evden çıkıp arabaya binince Sevilay, Celal'e neden yirmi yıldır bir vavien bağlamayı öğrenmediğini sorar. Karı koca arabada kavga ederler. Celal, yolda arabayı durdurur Sevilay'ı arabadan kovar.

Almanya'daki babası biriktirdiği parayı düzenli olarak Sevilay'a banka yoluyla gönderir. Babası Sevilay'ın parayı bankadan çekip evde saklamasını, kocası Celal'e de bu paradan söz etmemesini söylemiştir. Babasına göre Celal, Sevilay'ı değil parayı seviyordur. Sevilay babasına karşı kocasını savunur, Celal'in iyi bir koca olduğunu söyler. Yine de babasının söylediği gibi her seferinde parayı çekip evin alt katındaki mahzende gizli bir bölmede parayı saklar. Celal'in bu gizli bölmeden ve Sevilay'ın para sakladığından haberi vardır.

Celal ve ortağı abisi sık sık yaptıkları gibi yine Samsun'a gideceklerdir. Sevilay'a Sam-

sun'da bir okul inşaatının elektrik işlerini almak için adamları yemeğe, içmeye götürmeleri gerektiğini, sabaha karşı geleceklerini söylerler. Celal, Sevilay'ın evde olmadığı bir zamanda gizli yerden ihtiyacı olan parayı alır. Samsun'da pavyona giderler, Celal, Sibel'in gözüne girmeye çalışır. Sibel'in ihtiyacı olan parayı ona verir. Sibel parayı borç aldığını, geri vereceğini söyler. Celal'in ısrarlarına karşın ona yüz vermez.

Celal'in abisi, bir hastalık sonucu kaybettiği karısını unutmamaktadır. Evinde içkisini içer, saz çalar, kederlenir. Milletvekilinin istediği vavien sisteminin nasıl bağlanacağını dükkanda deneme yaparak bulmaya çalışır.

Sibel'den yüz bulamayan Celal, evde oğlunu ve karısını azarlar. Celal kafasında planlar yapmaya başlar. Arabaya içinde taşlar olan ağır bir çuval koyar. Çuvalın ağızını bir kabloyla bağlar. Kablonun geri kalan uzun kısmını bir bobine sarar, yola çıkar. Kasabaya yakın bir piknik alanı vardır fakat yolu virajlı-

dır. Virajın kenarı uçurumdur. Celal denemesini yapar, viraja hızlı girer, araba otomatikleri açılınca çuval arabadan fırlayıp uçuruma düşer. Bobine sarılı kablo çuvala birlikte uçurumdan aşağı gider, gözden kaybolur.

Havanın pek iyi olmadığı bir sabah Celal neşeyle kalkar, komşularla birlikte pikniğe gitmeyi önerir. Sevilay kocasının neşesiyle neşelenmiştir. Hemen hazırlıklar yapılır, hep birlikte Celal'in arabasına binilir. Celal kimin nereye oturacağını söyler. Ön koltuğa abisini oturtur. Komşu karı koca arkaya oturduktan sonra kapıya yakın yere Sevilay'ı oturtur. Piknikte tam yemekler yenirken hava bozar, yağmur başlar. Hızla toparlanıp yola çıkılır. Celal planladığı gibi viraja hızlı girer, kapının otomatikleri açılır ve Sevilay uçurumdan aşağı düşer. Arabadakiler dehşet içinde uçurumdan aşağı seslenirler, Sevilay'dan ses yoktur. İtfaiyeye haber verilir. Yağmurun altında arama çalışmaları sürdürülür ama bir sonuç alınamaz.

Celal'in evi, haberi alan komşularla dolur. Celal gelenlerin geçmiş olsun dileklerini üzgün bir şekilde kabul eder. Sevilay'dan bir haber olup olmadığını sorularına "İşte bekliyoruz... Daha bir haber yok..." diye cevap verir. Günler geçer. Celal bir sabah uyku sersemliğiyle dışarıdan sesler duyar. Gelen karısıdır,

Celal hortlak görmüş gibidir. Sevilay'ın yüzü gözü yara bere içindedir. Sevilay'ı uçurumun dibinde bulan köylü biraz ilerde taş dolu çuvalı ve uzun kabloyu da bulmuştur. Sevilay: "Yoksa beni sen mi uçurumdan attın?" diye sorar.

Kızının ölmediği haberini alan baba Almanya'dan telefonla arar. Sevilay'dan paranın yerinde durup durmadığına bakmasını ister. Sevilay mahzene iner, gizli bölme bakar ama para kutusu yerinde yoktur. Sevilay, Celal'e itiraf eder: "*Ben senden para sakladım*" der. Celal karısına hakaret eder: "*Ben para sıkıntısı çekerken, çekler geri gelirken, bana neden param var demedin... Keşke ölseydin*" der. Sevilay: "*Para yerinde yok nerede?*" diye sorunca Celal hakaretlerine devam eder: "*Benim paradan haberim yok. Kime söylediysen ona sor... Seni boşayacağım*" diyerek evi terk eder. Celal her şeyi abisine itiraf eder. Abisi parayı geri vermesini, yoksa bunun sonunda hapse bile girebileceğini söyler.

Sevilay ziyarete gelen komşusu Hanife'ye: "*Sen hiç kocandan bir şey sakladın mı?*" diye sorar. Hanife: "*Kocadan bir şey saklanır mı? Karı koca arasında sır olmaz, sır olursa o zaman o da seni boşar, sen de bir şey diyemezsin*" cevabını verince Sevilay kendini suçlu hisseder.

Celal ilk önce paranın yarısını Sevilay'a geri vermeye karar verir, eve gelir. Sevilay'a: "Ben sana iyi bir koca olamadım. İyi bir koca olsaydım bana böyle şeyler sormazdın" der, masanın üstüne parayı koyar. Samsun'daki ihaleden avans aldığını, bu paranın da kaybolan paranın yarısını karşıladığını geri kalanı da işi bitirip parayı aldığı anda vereceğini söyler. Sevilay çok üzgündür paraya dokunmaz: "Ben para pul istemiyorum. Sen olmazsan ne işe yarar para. Ben parayı değil seni istiyorum. Ne olur gitme" der.

Mutlu aile yine komşularıyla pikniktedirler. Sevilay mutludur, çay yapar Celal ve abisine ikram eder. Celal çok mutludur, abisine: "Her şey yolunda" der, parayla neler yapacağını planlarını anlatır.

Filmin son sahnesinde, Celal ve abisi milletvekili kadının evindeki "vavien" sistemini başarıyla kurarlar. Milletvekili de mutludur. Kasabada yapılacak yaşlılar evinin elektrik işlerini Celal ve abisinin yapması kararlaştırılır. Herkes mutludur.

Sevilay ancak, parasını kocasına verdiğinde huzur bulur, mutlu olur. Toplumsal normlar Anadolu'da, geleneksel yaşamlarda daha da baskındır. Geleneksel yaşamda kadın ancak malını, parasını kocasına verdiğinde yani mülksüzleştirildiğinde, boyun eğdiğinde kabul görülür, beğenilir.

*Vavien, 2009, yönetmen: Taylan Biraderler, oyuncular: Engin Günaydın, Binnur Kaya, Settar Tanrıöğen, İlker Aksum, Serra Yılmaz.

**Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2012.

Katılımcı Yorumları

Şükran CEYHAN - Vavien filmi sömürülen ve ikinci sınıf olarak görülen kadının, erkek egemen kültürlerdeki portresini Sevilay karakterinde çiziyor bizlere... Bu toplumlarda kadının bir kimliği yoktur ya da görmezden gelinir, durmadan değersizleştirilir, sesi kısılır, duyguları yoktur, istekleri göz ardı edilir. Adeta hizmet için yaratılmıştır ve iliğine kadar sömürülür.

Bütün bu kimliksizlik ve değersizlik duygusu içindeki kadınsa hayatı kendine sunulduğu gibi sanır ve hiçbir şeyi sorgulamaz. Kendisini bir adanmışlık duygusu içinde mutlu sanır.

Filmde gerek yalnızca sesini telefonda duyduğumuz Almanya'daki babası, gerekse kocası Celal tarafından sürekli itilir, kakılır, azarlanır, küçük düşürülür ve susturulur. Bütün mutsuz evliliklerde normalleştirildiği gibi koca, mutluluğu dışarda arar ve bir pavyonda çalışan Sibel'e aşık olur. Ona karısına davranmadığı kadar iyi davranır, değer verir. Celal'in ikili bir hayatı vardır. Evde mutsuz, somurtkan, sinirli ve içine kapalı... Pavyona gittiğinde ise mutlu, konuşkan, fedakar... Ben vavien metaforunu Celal'in karakteriyle ilgili düşünüyorum. Bir kapalı, bir açık... Bir mutlu, bir mutsuz... Bir yerde kapatıyor kendini, diğer yerde açıyor, ya da tam tersi. Bu ruh haliyle de karısından kurtulmak istiyor ve onu öldürme planları yapıyor. Celal ile Sevilay ve Celal'le oğlu arasındaki ilişkileri de hem açık hem kapalı ilişkiler olarak yorumlayabiliriz. Aynı zamanda birbirlerinden sakladıkları sırlar var. Sevilay'ın gelip koyduğu parayı Celal alıyor. Celal'in sakladığı porno cd'lerini oğlu alıyor. Biri saklıyor diğeri

buluyor... Ben o nedenle burada da bir vavien yapılmış olabilir mi diyorum?

Filmin sonunda Celal'in cinayet, para çalma vb suçlardan kurtulması ve karısının parasına da tamamen sahip olmasının rahatlatan duygusuyla Sevilay'la geçici bir mutluluk yaşasa da bana değişmiş bir karakter olarak gelmedi. Aynı şey sömürüldüğünün ve kendisine yapılan kötülüğün farkında bile olmayan Sevilay'da da var. Safça sevildiğini düşünerek sömürülmeye ve başka bir çıkışı başaramayan bir karakter olarak yaşantısına devam edecektir. Yani Celal neyi açarsa açsın, Sevilay her şeyi kapatacak, üstünü örtecek ve görmezden gelecek bir potansiyele sahiptir...VAVIEN (!)

Aydın KARAKÜÇÜK - Konu olarak bakıldığında hemen hemen her zaman duyduğumuz, gördüğümüz, kanıksadığımız tipler ve olaylar var filmde. Hemen her şeye sıradan diyebiliriz. Belki araya sıkıştırılan bir cinayet planı ve eylemi konuyu biraz sıra dışılığa çıkarsa da o da filmin akışında bir süre sonra etkisini yitiriyor.

Ama konusunun sıradanlığına karşın 14 yıl önce vizyona giren bu film sinemamız için yüz akı sayılabilecekler arasında yer almaktadır. Bu nasıl olmaktadır? İrdeleme yazısında *Gülay* arkadaşımız konuyu "kadın" ve "mülksüzleştirme" açısından doyurucu biçimde ortaya koymuştur. Sosyolojik açıdan bu yaklaşım çok doğru ve yerindedir.

Ben de farklı bir açıdan, sinema dili açısından biraz bakmak istiyorum. (Temayla çok ilgisinin olmadığını düşündüğüm bir iki absürt ve saçma sahneye dokunmadan.)

Bence Türk sinemasında pek alışık olmadığımız metaforik öğeler güçlü biçimde kullanılmıştır bu filmde. Bunlardan biri filme adını da veren vavien yani ışığı iki farklı yerden açıp kapamayı sağlayan elektrik anahtar

sistemidir. Işıksa bir diğer metafor. Bu metaforlarla geleneksel aile yapımız bir araya getirilmiş ve bir analogi (benzetme) yapılmıştır.

Erkek bir anahtar kadınsa diğer anahtardır. Işık ise evlilik. Her evlilikte parlak, aydınlık günler olabileceği gibi karanlık, kötü günler de olacaktır. Evliliğin ışığı, eşlerin tutumuna bağlıdır. Bir eş aydınlatırken diğeri karartabileceği gibi bir eş karartırken diğeri aydınlatabilecektir. Çünkü vavien çift yönlü çalışan bir sistemdir.

Filmde erkek olanın yaşamı alt üsttür. Evliliğinden mutlu değildir. Sürekli bir çıkış yolu aramaktadır. Sonunda bir cinayet planlayıp eşinden kurtulmaya kadar işi götürür ama şansı yaver gitmez. Ama ne zaman vavien sistemini öğrenir, birden her şey yoluna girer evliliğinde. Tüm karakterler hep birlikte mutlu oluverirler.

Biraz fazla basit oldu değil mi? Zaten verilmek istenen mesajın da iyi bir vavien kullanıcısı olup evliliği (ya da birlikte yaşamı) becermenin yolunu göstermek olduğunu ben de sanmıyorum.

Aslında yukarıdaki metaforik anlatımla birlikte geleneksel birlikteliklere ciddi bir eleştiri vardır. Filmin sonundaki mutluluk sahnelerindeki yapaylık çok belirgindir. Oyuncuları bu anlamda kutlamak gerekir. Aradaki o ince çizgiyi çok iyi göstermişler. Filmin sonunda her şey yolundadır. Ortalık aydınlıktır artık. Yani sistem kendini tamir etmiştir. Herkes kazanmıştır (mı?).

Belki de herkes birçok şeyi kaybetmiştir. Sadece ışığı (istedikleri zaman kapatmak üzere) açmışlardır ama unuttukları belki de görmek istemedikleri bir şey vardır daha. Pencereleri ve kapıları açmamışlar, dört duvar arasında kalmışlardır.

Başarılı Bir Kadın, Bilim İnsanı

DR. CANAN DAĞDEVİREN

Hüray KILIÇ

Sivaslı aydın bir ailenin çocuğu olarak 1985 yılında İstanbul'da doğdu. Kocaeli'nde ortaöğretimini tamamladı. Okuduğu *Madam Curie*'nin yaşamını anlatan kitapla bilime merak sardı. Küçükken taşları parçalayıp atomlara ayırdığını düşünüyordu. Annesi ve iki erkek kardeşiyle gittiği Kocaeli Kitap Fuarı'nda *Erdal İnönü* ile tanıştı. *Anılar ve Düşünceler* adlı eserini imzalı aldı. Bu tanışma meslek seçimini etkiledi. *Hacettepe* Fizik Mühendisliği bölümünden 2007 yılında mezun oldu. Daha sonra *Sabancı Üniversitesi* Malzeme Bilimi ve Mühendisliği bölümünde yüksek lisans yaptıktan sonra Fulbright gen bursuyla ABD'ye gitti. *University of Illinois*'da (ILUC ABD) Malzeme Bilimi ve Mühendisliği bölümünden 2014 yılında doktora derecesini aldı. Doktora eğitimiyle birlikte deri üzerine yapıştırılabilen, giyilebilen, esneyebilen medikal elektronik aletler üzerine çalışmaya başladı.

Canan Dağdeviren, ailesi ve yakın çevresinde yaşananlardan kaynaklı icatlar yaptığını söylüyor. Altı yaşındayken, dedesinin yirmi sekiz yaşında kalp krizinden öldüğünü öğreniyor. Çok etkileniyor. Kendisi de yirmi sekiz yaşına geldiğinde çocukluk hayali olan giyilebilir kalp pili icadını tamamlayarak yılın girişimcisi seçiliyor.

Giyilebilir kalp pili; kalbin, akciğerin ve diyaframın hareketiyle elektrik enerjisi üretiyor ve bu enerjiyi depolayıp incecik piezoelektrik entegre alete dönüştürüyor. İnsan

vücuduyla uyumlu plastik bir yüzeye tutturulan bu malzeme; saç telinden yüz kat daha ince ve kâğıt gibi katlanıp bükülebiliyor. Alet, kıvrımlı hatlara sahip organlarla sıkı kontak kurabiliyor. Bu sayede enerji verimliliği yüksek ve organların hareketini sınırlamayan bir sistem oluşturuyor. Bu cihaz sayesinde kalp, akciğer veya diyafram, kalp pili için gereken enerjiyi kendisi üretiyor. İsmi pil olmakla birlikte vücudun ritmik enerjisiyle çalışıyor.

Bir diğer insanlığa kazandırdığı buluşu ALS hastalarının konuşmasını yazıya dökülebilmeleri. Amerika'da bir yemekte *Stephen Hawking* ile tanışmış. Onun düşündüklerini söyleyebilmesi üzerine düşünmüş ve yanağa yapışan ince, esnek bir elektronik cihazla yanak kası hareketlerini bilgisayara entegre etmiş. Öğrencileriyle ve hastalarla bunu denemişler.

Cilt kanserini 10 saniyeden daha az sürede tespit eden bir cihazı da geliştirmiş. Dövme gibi insan tenine yapışabilen bu cihaz, kişiye hiç acı duyumsatmıyor. Erken teşhisi sağlayan bu cihaz ayrıca kan basıncı ve kan yapısını görmede de etkili. Bulundu-

ğu yerin hastalık haritasını çıkarıyor ve sensörlerle deri üzerindeki bozulmayı saptayıp verileri bilgisayara iletiyor.

Canan Dağdeviren'in bir başka önemli buluşu da beyin iğnesi. Bir sinir sistemi hastalığı olan parkinson, özellikle orta yaş sonrasında ortaya çıkıyor ve koordinasyon bozukluğu olarak kendini gösteriyor. Parkinson hastalarının hayatını kolaylaştıran bu beyin iğnesi hastalıkla mücadelede kullanılan ilaçların direkt olarak beyne enjekte edilmesiyle oluyor. Parkinson hastalarının ağız veya damar yoluyla almak zorunda oldukları ilaçlar sadece beyne değil vücudun birçok noktasına etki ediyor. *Canan Dağdeviren*'in beyin iğnesi icadı bu etkiyi yok edip, direkt ilaçları beyne iletebiliyor. Böylece beyinin fonksiyonu olmayan bölgelerine tekrar fonksiyon kazandırıyor.

Canan Dağdeviren'in ekibiyle birlikte geliştirdiği yutulabilen esnek bir sensör, mide duvarı veya bağırsak astarına yapışarak sindirim sisteminin ritmik kasılmalarını ölçebiliyor. Cihaz yardımıyla sindirim sistemi yoluyla gıda geçişini yavaşlatan bozuklukların teşhisinde fayda sağlanabiliyor. Cihazın, mideye baskı yapan yiyeceklerin tespit edilmesi-

ne ve doktorların obezite için tedavi gören hastalarca gıda alımını izlemesine yardımcı olmak için kullanılması planlanıyor.

Dünyada sekiz kadından biri meme kanserine yakalanıyorken *Canan Dağdeviren* elektronik sütyenle bilim dünyasında medikal teknoloji alanında bir çığır daha açıyor. 49 yaşında meme kanserine yakalanan teyzesinin son günlerinde birlikte hayal ettikleri elektronik sütyen birçok kadına umut oluyor. 2015 yılında başlattığı projesini doğadan esinlenerek bal peteği formunda tasarlıyor. Bu forma yerleştirdiği ultrasonografik cihazla meme içindeki kitleleri istenilen süreçlerde, doktora bile gitmeden dijital kayda alabiliyor. Tedavi sürecinde uygulanan ilaçların takibi için de bu projenin ne kadar yararlı olduğu tartışmasız.

Canan Dağdeviren hamilelik sürecini de meme kanseri için geliştirdiği madeni para büyüklüğündeki esnek ultrason cihazla takip edip, bebeğinin gelişmesini izlemiş.

Türkiye'de çok iyi teorik eğitim aldığını, hocalarının çok iyi olduğunu, bunu da laik eğitime borçlu olduğunu söyleyen *Canan Dağdeviren* pratiğini de Amerika'da yaptığını söylüyor. Çünkü laboratuvar çalışmaları için

olanakları Amerika sunmuş. "Kendi ülkemde de yapabilirdim belki ama bu kadar kısa sürede olmazdı" diyor.

Harvard Üniversitesi'nin genç akademi üyeliğine seçilen ilk Türk bilim insanı *Canan Dağdeviren*'i *Kemal Kılıçdaroğlu* Amerika'ya gittiğinde ziyaret etmiş ve iktidara geldiklerinde onun, ülkesine dönme ve araştırmalarını sürdürme sözünü almıştı...

Amerika'da kendi ekibini oluşturup, MIT'de (Massachusetts Institute

of Technology) araştırmalarını sürdüren *Canan Dağdeviren* ğrencilerine ve gençlere soru sormalarını, gözlem yapmalarını, sizden farklı olan, (eğitim, yaş, düşünce, cinsiyet) insanlarla diyalog kurmalarını, kendileri olmalarını salık veriyor. İnsana dokunmanın önemini vurguluyor. "*Hayal edin ve hayallerinizin peşinden koşun*" diyor.

Canan Dağdeviren tüm bu bilimsel çalışmalarını yaparken ülkesinin kurucusu *MUSTAFA Kemal Atatürk*'ün kendisine sonsuz motivasyon sağladığını her konuşmasında belirtiyor. *Atatürk*'ün řu sözlerini anımsatıyor: "*Eğer bir gün benim söylediklerim bilime ters düşüyorsa bilimi seçiniz... Dünyada her şey için, uygarlık için, yaşam için, başarı için en gerçek yol bilimdir.*"

Canan Dağdeviren 1000 denek üzerinde çalıştığı elektronik sütyen buluşunu Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzüncü yılında kadınlara armağan etmiş.

Canan Dağdeviren'in başarılarından bir kadın olarak gurur duyuyorum, başarılarını sürdürmesini diliyorum.

Kaynaklar

https://youtu.be/9CkkIVUOkGk?-si=AZjQltb3J_Dx1zEN

<https://youtu.be/QY0zgqI3OUw?si=M-SXwvDflaocQxvD->

https://youtu.be/1o_nCY84L4I?-si=h9QWsT9jMKmq3VXP

<https://businessdiplomacy.net/tr/du%C-C%88nyada-cigir-acan-genc-mucit-dr-can-dagdeviren/>

Feride

Suna CAN

"Feride'nin kızı."

"Feride, senin deyimle benim Feride."

"Benim Feride yaa. ocukluğumun Sidikli Feride'si..."

...

Ben, Feride'yi ilkokul dördüncü sınıfta tanıdım, on yaşındaydım. O benden beş yaş büyüktü. Bizim sınıfa geldiğinde çok şaşır-dım. Sınıfımızda on bir yaşın üstünde ocuk yoktu. Ta ki o gelinceye kadar. Bu yaştaki bir öğrencinin neden bizim sınıfa geldiğine bir anlam verememiştik o zamanlar. Sonradan anladık ki, jandarmalar getirmişler. Jandarmaların Feride'yle işi ne demeyin? Her ocuğun eğitim hakkı vardır, bugün olduğu gibi. Aile göndermek istemese de, buna zorunludur. İşte Feride bu hakkını kullanmak için bizim sınıfa getirilmişti.

Birkaç yıl önce okula başlamış ancak okulu hep yarıda bırakmış. Okul, devamsız olan öğrencileri aileye, sonra muhtara ve en son da jandarmaya bildirmek zorunda kaldığı için her seferinde jandarmalar kolundan tutup getirmişler Feride'yi. Yarım yamalak okula gittiğinden, at pat okuma yazma biliyordu. Okula geç başladığından, yaşı da büyük olunca öğretmenler dörtten başlatıp, bir an önce mezun olmasını istiyorlardı. Biliyorlardı ailesinin durumunu. Annesi babası saf olduğundan çocuğun önünde arkasında koşuyorlardı.

Uzun boylu, dağınık, kirli, kömür karası, dalgalı saçları sağ gözünü kapatıyordu. İki kaşının arasından misket yuvarlasan yolunu şaşırmadan gül dudaklarını bulacak kadar düzgün burnu vardı. Çekik, kapkara gözleri esmer yüzünde ıslık ıslık parlıyordu. Bakımsızlığı, yüzündeki kirine karşın güzelliği apaçık ortadaydı. Ne güzel bir kızdı. Üstü başı desen bir o kadar kötüydü. Memelerini sıkıştıran, o dapdaracık siyah önlüğü nereden bulmuştu? Sanırım birkaç yıllıktı. Feride büyümüş, serpilmiş ama önlük değişmemişti. Öğretmen: "Geç otur" deyince naylon terliklerini şıplata şıplata, ağız açık sağına soluna bakınarak gelip, yanıma oturdu. Ağır ter kokusu burnumun direğini kırmıştı. İlk önce yanımda oturmasını istemedim. Sıranın ortasına oturdum, put kesildim. Öğretmen ısrar edince, yer vermek zorunda kaldım.

Okuma yazması ilkokul ikinci sınıf düzeyindeydi. Öğretmenin dediklerini yazmakta geri kalıyordu. Bense defterimin üzerine kapaklanıyor, yazdıklarımı ona hiç göstermiyordum. Garibim, benim yazdıklarımı görebilmek için boynunu bir öne, bir geriye uzatıyor, şekilden şekle giriyordu. Ona karşı acımasızdım. Uzun zaman hor davrandım. Bütün bunları isteyerek yapmıyordum. Arkadaşlarım benimle hep dalga geçiyordu da ondan... Sidikli'yle oturuyormuşum diye. Sidikli de değildi oysa. Sık yıkanmadığından yalnızca çok kötü ter kokuyordu. Aslında ona şaşıyor, içten içe hayret ediyordum. Hiçbir şey umurunda değildi. Gönlünce davranıyor, kimseyi takmıyordu. Her şeye "boş ver" anlamında omuz silkiyordu.

Derken ona alıştım. Dahası iyi arkadaş olduk. Bunda Feride'nin etkisi büyüktü. Kediden, köpekten, kısacası hiçbir hayvandan korkmazdı. Dahası hiçbir şeyden ya da ben öyle sanıyordum. Bir okul dönüşüydü. Yolda boyum kadar köpek kovalamaya başladı. Korku içinde, çığlık çığlığa koşarken gördü beni. Köpeğe taşlar savurmaya başladı. Köpek beni bırakıp, ona doğru koşmaya başladı. Attığı taşın biri köpeğe denk gelince,

köpek can havliyle kaçmaya başladı. İşte o günden sonra arkadaşlarımın dediklerinden daha az etkilenmeye başladım.

Bir gün kaplumbağa yavrusunu cebine atıp, gizlice okula getirdi. Kaplumbağacık avcumun içi kadardı, mini minnacık. İlk korktum, sonra bana elindeki kaplumbağayı gülümseyerek uzattı.

"Tut" dedi. İrkilerek geri çekildim.

"Korkma bir şey yapmaz. Seni ısırılmaz" deyince, e bir de merak ağır basınca, çekine çekine elime aldım kaplumbağayı. Kaplumbağa kabuğuna çekildi. Hayvanı yere bıraktım. Hayvancağız korkuyla yavaş yavaş başını çıkardı, yürümeye başladı. Sonra o kaplumbağayı yerden aldı:

"Senin olsun. Ben de çok var" diyerek dost bakışlarla bana verdi.

Ders bitiş zili çalınca kadar kaplumbağayı sakladım. Eve götürdüm. Annem kaplumbağayı fark eder etmez, haberim olmadan hayvanı bir ağaç dibine bırakmış.

Olanları Feride'ye söyledim. Umursamaz bakışlarla, her zamanki gibi omzunu silkti. Ardından:

"Bende daha çok var" der demez bileğimden sıkıca kavradı, beni sürükleyerek evlerine götürdü.

Önü ağaçlık alana bakan yıkık dökük tah-tadan evleri vardı. Yarı beline kadar çıkmıştı çiviler. Annesi babası ufak tefek yaşlı insanlardı. Dedem yaşıdaydılar. Tuhafıma gitmişti. Gördüğüm, tanıdığım büyükler gibi davranmıyorlardı. Annesi kapının önünde taşın üzerinde iki büklüm oturmuş, elinde kuru ekmek... Ekmeği ufalayıp ufalayıp, dişsizlikten para kesesi gibi büzülmüş ağızına atıyordu. "Nerde kaldın? Bu zamana kadar nerdedin?" sorularını sormuyor, biz var mıyız, yok muyuz umursamıyordu. Babası da pencerenin önüne oturmuş yoldan gelip geçenlere bakıyor, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Bana bir şey mi diyor diye yukarı bak-tım. Esmer, küçük elini tehdit edercesine sallayarak, mırıldanmaya başladı.

Köylüleri, iyi denk getirip evlendirmişler

annesiyile babasını. Allah'tan, uzun zaman çocukları olmamış. İyi ki de olmamış diyeceğim ama annesi ellisini geçip de, menopoza girmesine az kala doğurmuş Feride'yi, ölümü pahasına. Bilinçli bir seçim değil tabii ki. Bir bakmış, karnı büyümüş hesabı. Feride sağ kaldıysa bu zamana kadar konu komşunun, eşin dostun gözetip kollaması yüzündendir. Annesi babası çalışmıyordu. Kasabamızda yaşayan hemen hemen herkesin dokuma atölyesi vardı. Onların yoktu. Olsa da dokuma tezgahı çalıştıracak sağlıkta değildiler. Muhtar, belediyeden maaş bağlatmıştı. Ayrıca bu küçük yerde herkes birbirini tanır, sıkıntılarını bilirdi. Bizim kasabalılar, başlarının gözlerinin sadakasına bakmaya çalışıyorlardı.

Dayısı varmış, arada sırada göz kulak oluyormuş onlara. İlk zamanlar bana çok kızdığında, beni korkutmak için kara gözlerini belirtip, parmağını sallaya sallaya,

"Dayıma söylerim seni, ha!" demişti.

Ben hiç oralı olmamıştım. Bilirdim dayısının gelmeyeceğini. Ama dedim ya arada bir geliyormuş, az da olsa para bırakıp gidiyormuş. Dayısının adı geçince cinleri tepesine çıkıyor, yüzünü asıp küfrü basıyordu Feride. Benim yaşadığım yerde kızlar için erkek kardeşler, ağabeyler, babalar tam baş belası, kabustur. Kızların tepesinde her an inmeye hazır, asılı tokmak gibi dururlar. Feride'nin başının üstündeki tokmak da dayısıydı.

Evlerinin önündeki ağaçlık alana götürdü beni. Otların içinde yamru yumru taşlarla, kırık briketlerle daire çizmiş, üzerine çöplükten bulunduğu sacı kapatmıştı. İçine baktım: O da ne! İrili ufaklı kaplumbağalar, yedisinden yetmişine derler ya aynen öyle. Heyecanla birini bırakıp, öbürünü elime alıyordum.

Çakmak çakmak gözlerle, bana dönüp: "Hadi yarıştıralım" dedi.

Ben çoktan istekliydim. Alışmıştım kaplumbağalara. Onun yüzünden kaplumbağa merakı beni de sarmıştı. Kaplumbağaların ne yiyip, ne içtiğini hiç bilmezdim. Bana tek tek, nasıl bakacağımı söyledi. En çok ebegümeçi, asma yapraklarını severlermiş. Pek su içmez-

lermiş. Yaprığı ıslatıp vermemiz, su gereksinimlerini karşılamalarına yetermiş.

Her okul sonrası üşenmeden taşlıklı, dar yokuş yolu kaplumbağaları görmek, yarıştırmak için gidiyordum Feridelere. Onun yanından hiç ayrılmaz oldum. Bir yandan arkadaşlarım benimle dalga geçmesinler diye gizemli de hava katarak, abarta abarta onlara Feride'nin kaplumbağalarından söz ediyordum. Çoğu dudak bükseler de merak etmekten kendilerini alamıyorlardı.

Okul sonuna doğru Feride'yle iyice kaynaşmış, dost olmuştuk. Annem kaç kez beni kolumdan tutup eve getirse de, onunla dolaşmamı istemese de ben ilk fırsatta Feride'nin yanında alırdım soluğu. Bu yüzden dayak yediğim çok olmuştur. Annem Feride'yi sevmediğinden değil, başındaki bitlerden korkardı. Kaç kez bitlenmiştim. Bitleri temizleyinceye kadar canı çıkmıştı anacığımın.

Benim doğru düzgün param olmazdı. Ailemin bana harçlık verme gibi alışkanlığı yoktu. İsteyeceğim, tutturacağım da öyle para vereceklerdi. O da bayramdan bayrama. Feride'nin ise hiç olmazdı. Onun para diye tutturacağı kimsesi yoktu ki. Tuttursa da annesinin babasının parası yoktu.

Feride boş bira, kola, meyve suyu tenekeleleri toplardı, yazın da kapari. Okul bitince annemden, babamdan saklı, onunla yollardan teneke toplamaya başladım. Duysalar öldürürlerdi beni. Annemin ne diyeceği şimdiden kulaklarımda: "Biz teneke, kapari toplayacak kadar düştük mü? Elaleme rezil mi edeceksin bizi?" diye veryansın ederdi rütbesi sökülmüşçesine.

Kasabanın dışındaki mezarlıkta hem bira tenekeleri boldu, hem de kapari. Bir de kaplumbağalar. Yazın bazı akşam üstleri ya da geceleri, kasabanın gençleri büyüklerinden habersiz, gizli gizli bira içerlerdi. İşte biz de güneş yüzünü bizden çevirince, bu mezarlığa gidiyorduk. Elimizde torbalarla dolaşıyorduk mezarlığın yola bakan kısmında. İç kısımlara kadar Feride gitmek istese de ben korkuyordum mezarlardan, gençlerden.

Evden sıkı sıkı uyarılıyordum. Öyle korkutmuştu ki annem beni hep: "Bak kızım seni kaçırır serseriler, orana burana çöp sokarlar. Sonra da seni öldürürler" diye. Çocuk aklımla anlam veremezdim annemin sözlerine. Neden adamlar, benim orama burama çöp soksunlardı ki? Ama yine de soramazdım. Mezarlığa gitmemi bırak, yanından bile geçmemi hiç istemezdi.

Mezarlıktaki gençlerden kimileri arada Feride'ye laf atıp, mıncıklamaya çalışırlardı. Feride dudak büküp, kızgınlıkla "hıh" diyerek omuz silker, hızla kaçırdı yanlarından. Bunu yalnız bir kişiye yapmazdı... Ali'ye... Yeni çıkmış bıyıkları tıraşlı, saçları limonlu, eli yüzü düzgün, boylu poslu, yakışıklı çocuktü. Bir o kadar da uçarıydı. Lise ikiye gidiyordu. Çalışkan, zekiydi. Feride Ali'yi görünce, dudaklar gonca gülmüşçesine büzülüyor, gözlerinde şimşekler çakıp çakıp sönüyor, kapkara gözleri aydınlanıyordu. Ali, Feride'nin kendisine olan ilgisinin farkındaydı.

Ali bir gün mezarlıkta, Feride'ye yerden yaprak alıp uzattı. Feride'yi görmeliydiniz. Yüzü heyecandan alı al, moru mor olmuş, eli ayağı birbirine karıştı, kekeleydi, ne diyeceğini bilemedi. Oysa o, yaprağı Feride'ye verdikten sonra arkadaşlarına nispet edercesine dönmüş: "Şişt... Bak, öyle olmaz böyle olur. Bana kimse hayır diyemez" dercesine göz kırpmıştı. Arkadaşları da bıyık altından gülmüşler:

"Oğlum, onun kimin kızı olduğunu biliyoruz. Hadi be sende. Altı üstü Sidikli Feride" deyip geçmişlerdi, ciğere yetişemeyen kedi gibi ağızları sulanarak.

Bütün bunları ben görmüş, duymuştum. Feride'nin dünyadan haberi yoktu. Ara ara söylemek istedim: "Feride, Ali var ya..." dememle Feride'nin esmer yüzü nar gibi kızarıyor, göğsü hızlı hızlı inip inip çıkıyordu. Heyecanla: "Söyle ne olmuş Ali'ye?" dediği anda, yüzüne bön bön bakıp, ne diyeceğimi şaşırıyor: "Hiç..." deyip susuyordum.

Ali'nin ailesi kasabanın varlıklı, hatırı sayılır ailelerindendi. İri yapılı, tombalak yüzlü, koca

göbekli babası pek fenaydı. Sırf malı yabancıya gitmesin diye kızını zorla kardeşinin oğluna vermişti. Kız: "Ben onunla yan yana büyüdüm. O; benim abim, kardeşim." diye birçok kez direktmişse de, yediği dayaklarla kalmış, söz geçirememişti babasına. Kasabada bir dediği iki edilmezdi. Kendisi patrondu. Oğlu da patron olmalıydı. Kasabadaki bütün dokuma tezgahları ona çalışırdı. Oğlu bir an önce işletme okuyup, işinin başına geçmeliydi. "Bu zamanda okumuş patrona ihtiyaç var" derdi.

Feride'yle daha sık mezarlığa gitmeye başlamıştık. Bunda Ali'nin payı büyüktü. Ali, Feride'nin yanında ciğerci kedisi gibi dolanmaya başlamıştı. Ben bir türlü onun Feride'yi sevebileceğini düşünemiyordum. Ali kim, Feride kim? Farklı türlerdendi onlar. Hiçbir zaman yan yana gelmezlerdi. Hakkını yememek gerek, Feride güzel kızdı. Bir o kadar da bakımsız, kimsesiz ve yoksuldu. Çoğu zaman yalın ayak, başı kabak yollarda dolaşırdı. Yalnız, Ali ona takılmaya başladıktan sonra, kendine çeki düzen vermeye başlamıştı. Her gün saçlarını soğuk suyla yıkayıp tarıyor, konu komşunun verdiği giysilerin en güzellerini kendince seçip giyiyordu.

Bir akşam üzeri Ali, Feride'ye vermem için elime kağıt tutuşturdu. Hiç kimseye söylemememi sıkı sıkı uyardı. Soluk soluğa çivisi çıkmış evlerinin önüne geldiğimde içeriden yabancı bir adamın sesini duydum. Kapı birden açıldı. İrkildim. Kırmızımtrak, sinirli yüzlü, güdük bir adam kaşlarını çatarak,

"Ne istiyorsun?" diye bağırınca kağıt tutan elimi arkama saklayarak: "Şey, Feride'ye bakmıştım" dedim kısık sesle.

Korkutmak istercesine, baştan aşağı yılan gözleriyle süzdü beni. Çatal dilini çıkartarak:

"Feride'yle sağda solda dolaşıyormuşsunuz. Kırarım bacaklarınızı. Hadi evine!" diyerek, kapıyı hızla çarpıp gitti.

Delinin zoruna bak dedim içimden. Ne olduğunu anlayamamıştım. İçeri girdim. Feride evin köşesinde kedi gibi sinmiş, annesi karşısında verip veriyor: "Dayının dedikleri-

ni duydun, bundan sonra kapı dışarı çıkmak yok. Sağda solda sürtmek yok" arada bana dönüp: "Ne işiniz var sizin mezarlıklarda? İtin kopuğun olduğu yerde?" diye sıralıyordu. Annesi bir şey demezdi Feride'ye de bana da. Akli ermezdi ki onun. Ağzından çıkan sözler onun değildi. Çok geçmeden anladım. Biraz önceki, çatal dilli adamın söyledikleriydi bunlar. Ne olmuştu acaba?

Feride dayısı gidince, üzerindeki sinikliği attı. Annesine aldırmadan:

"Hadi dışarı çıkalım" dedi.

Evin önündeki uzunlu kısalı ağaçların, otların arasındaki kaplumbağaların yanına gittik. Annesi hızını alamamış, pencereden bize tükrükler saçarak, gırtlaklarını yırtarcasına bağırıp çağırıyordu:

"Kız ben kime söylüyorum? Evden ayrılırsan dayına söylerim..."

Feride annesine aldırılmaz gözlerle bakıp, omuz silkti anasına. Döndü bana: "Ne oldu? Bir şey mi diyecektin?" dedi.

Ben yarı korku, yarı merakla, elimde terden sırlısrıklam olmuş, buruş buruş kağıdı verip vermeme kararsızlığında:

"Hiç..." dedim.

Ama durur muyum. Sonra eski heyecanımla, olanları bir çırpıda anlatıp, kağıdı ona uzattım.

"Sen oku" diyerek elimi geri itti.

Yüzüne sıcak basmış, kalbi çıkıp gitmek istercesine göğüs kafesini zorluyordu. Okuması kötüydü. Bu heyecanla hiç okuyamacağını biliyordu. Buruşmuş kağıdı düzeltip, bir solukta okudum: "Feride azıcık benden hoşlanıyorsan eğer, yarın akşam üzeri mezarlığa gel. Mutlaka gel. Seni bekleyeceğim. Ali..."

Okuduktan sonra Feride, kağıdı elimden çekip aldı, göğsüne bastırdı. Göğsünü yırtıp fırlayan kalbini yerine sokmaya çalışıyordu sanki. Ben korkuyla karışık yüzüne bakıyordum. Şimdi ne olacaktı? Gidecek miydik? Gidecek miydik diyorum, çünkü her şeyi birlikte yapıyorduk.

Ertesi gün evlerine gittim. Feride'yi kırık

aynının karşısında buldum. Saçını bir o yana taradı olmadı, bir bu yana taradı olmadı. En sonunda saçını ortadan iki yana ayırdı. Kahretsin. Tam bu sırada dayısı yanında bir adamla çıkageldi. Dayısının kızacağını sandım. Tam tersine yanındaki yerden bitme, kara, tıknaz adama Feride'yi göstererek, eğreti sevimlilikle,

"Kadir, bak bu benim yeğenim Feride" dedi.

Feride suçüstü yakalanmışçasına, eli ayağı birbirine dolandı, elindeki tarağı yere düşürdü. Bir yandan da yukarı kıvırdığı, eteğini aşağıya doğru çekiştiriyordu. Ben bir Feride'ye, bir dayısına, bir tıknaz adama bakıyordum. Yerden bitme, tıknaz adam Feride'yi baştan aşağı süzdü, gözleriyle soydu sanki. Hoşnut kalmışçasına ağzını sağ kulağına doğru kaydırıldı. Neyseki çok durmadılar gittiler.

Onların ardından hemen, evden çıktık. Dayısına yakalanmamak için sağımıza solugumuza da bakmadan edemiyorduk.

Dayısının olmadığına emin olduktan sonra mezarlığa gittik. Ali'nin yanında arkadaşları vardı. Bizi görünce arkadaşları gözlerini yana kaydırıp, burunlarını kıvrarak Ali'ye: "Seninki geldi" dercesine kıskançlıkla gülmüşlerdi. Ali, hınzır gülümsemeye karışık yüzünü asarak, sözde kızgın gözlerle arkadaşlarına baktı. Arkadaşları sözleşmişçesine, Ali'nin yanından uzaklaştılar.

Feride'nin yanakları yol kenarındaki evin bahçesinden aşırıp, kulağına sıkıştırdığı kırmızı gülün rengini almıştı. Feride yavaş, utangaç adımlar atıyordu. Ben de ona ayak uyduruyordum. Ali dayanamadı, koşarak yanımıza geldi. Bana da önceden hazırladığı çokomeli verip, mezarlık duvarının arkasındaki yoldan gelip geçen var mı diye gözetlememi istedi. Feride'ye baktım, gideyim mi diye. Feride'nin gözleri yerden kalkmıyordu ki. İyice yanına sokularak:

"Feride..." dedim usulca.

Duymamışçasına cevap vermedi.

İsrarla: "Feride..." dedim gideyim mi gibisine yüzüne bakarak...

Gözlerinde tonlarca ağırlık varmışçasına, yüzünü zorla yerden kaldırarak: "Hı hı..." dediğini güçlkle duyabildim.

Ben de bu "hı hı"nın üzerine istemeye istemeye, arkama baka baka duvarın arkasına geçtim. Korkuyordum. Ya birileri beni görürse. Feride'ye bir şey olmazdı. Gerçi dayısı kızardı ama bu önemli değildi. Feride dayısının kırk yılda bir evlerine uğradığını söylüyordu. Ancak bu aralar eskisine göre sık geliyordu gördüğüm kadarıyla. Feride umurunda değildi aslında. Daha çok "elalem"den gelecek sözlere bakıyordu. Bizimkiler de çok korkardı "elalem"den. Her kim ya da yaratıksa o "elalem"i hiç görmedim. Kasabanın üzerinde dolaşan hayalet miydi, ruh muydu hiçbir zaman anlayamadım. Yalnız benim ya da çocukların dışında herkes "elalem"in soluğunu enselelerinde duyumsuyorlardı.

Meraktan yerimde duramıyordum. Duvarın boyu boyumla birdi. Ne yaptıklarını göremiyordum. Onların boyu uzundu halbu ki. İki taşı üst üste getirip, üstüne çıktım. Ali, kızı duvarın köşesine sıkıştırmış:

"Sen beni seviyor musun?" dediğini duydum.

Feride hep yere bakıyordu. Omuzlarının arasına başını kısıtırıp: "Bilmem" diyebildi duyulur duyulmaz.

Ali ince, uzun baş ve işaret parmağıyla Feride'nin sol gözüne düşen kömür saçlarını alıp Feride'nin kulağının arkasına sıkıştırarak:

"Ben seni seviyorum" dedi.

Feride'nin yanan yüzüne bir alev topu daha düşmüştü. Ali düzgün, ince uzun yüzünü Feride'nin yüzüne yaklaştırdığında, Feride ansızın beni gördü... Panikleyerek, yerden kalktı. Hızla çocuktan uzaklaştı. Ali, kızgınlıkla ayağının altındaki toprağı savurdu. Bir şey unutmuş gibi Feride'nin arkasından bağırdı:

"Yarın da gel. Burdayım."

Feride'nin yüzü yerde, bana bakmadan: "Yürü..." dedi utanmış, kırık sesle.

Yürüdük hiç konuşmadan. Hava kararmaya başlamıştı. Feride'ye dargın, kızgın: "Ben eve gidiyorum" dedim. Sesini çıkarmadı, yüzüne bakmadı. Ben de çektim gittim.

Yaz boyunca mezarlık gezimiz sürdü gitti. Ben duruma alışmış, yadırgamıyordum. Korkum geçmediyse de yatıştı. Çokomelimi yiyip, duvar dibinde, yol kenarında tanidik, gelen geçen var mı diye gözetliyordum çevremi. Feride müthiş değişti, bana tepeden bakmaya başladı. Bakışları, tutumları ondan yaşça küçük, çocuk olduğumu vurguluyordu. Genç kız edasındaydı. Kendisine daha çok özen göstermeye başladı. Saçını başını taramakla kalmıyor, dudağına ödev yaparken kullandığımız kırmızı kurşun kalemleri sürüyordu.

....

Eylüldü. Ağaçların yaprakları ağırdan sararmaya, dökmeye başlamış, okulların açılmasına birkaç gün kalmıştı. Feride'yle mezarlığa Ali'yle buluşmaya gittik. Ben ezberlediğim görevimi yerine getirmek için çokomelimi alıp, duvar dibine, yol kenarına gittim. Havada boğucu sıcak vardı. İnsan nefes almakta zorlanıyordu. Yağmur öncesi sıcağı... Bulutlar yükünü boşaltamamanın sıkıntısını yaşıyordu. Oturdum taşın üstüne. Yerden bulduğum çubuklarla sıkıntılı, gelişigüzel, anlamsız şekiller çizirken yolun karşısında bir büyük kaplumbağa ile iki küçük kaplumbağanın otların arasına girdiğini gördüm. Hemen koştum kaplumbağaların yanına. Hayvancağızları elime alıyor, yan yatırıyor, ters yatırıyor, onlarla oyun oynuyordum. Kaplumbağalarla oynarken bir bağırtı duydum. Korkuyla irileşen gözlerimi mezarlıktan yana çevirdim. Ali'nin babası... Avazı çıktığı kadar bağıırıyordu oğluna,

"Ne işin var bu orospunun yanında... Sana yakışıyor mu bu Sidikli'yle görüşüp buluşmak?.."

"Baba... Bak bildiğin gibi değil... Şey..." diye kekelese de adam yaydan fırlamışçasına bir tokat indirdi Ali'nin yüzüne.

"Ne bildiğim gibi değil lan pezevenk! Bildiğim gibi değilse ne işi var elinin, Sidikli'nin bacaklarında? Ha?? Sidikli'den çocuk peydahlayacaksın. Çık işin içinden, çıkarılarsen"

Adamın hırstan, sinirden boyun damarları şişmişti. Oğlunu bıraktı, bu kez de Feride'ye döndü hışımla. Balyoz gibi elini bir de onun yüzüne indirdi.

"Elalem ne der? Bula bula bunu mu buldun?" dedi dönerek oğluna.

Feride'nin gül dudaklarının kenarında ince kırmızı çizgi belirdi. Feride hiçbir tepki vermiyor, buz kesmiş, küçümseyici bakışlarla bakıyordu adamın yüzüne.

O koca delikanlı ise, dişsiz kocakarılar gibi gevelemeye çalışıyor, gevelediklerini de ağızında biriken tükürükle yutuyordu. Babasının yanında küçülmüş, un ufak olmuştu. Babası bağıra çağıra, tartaklayarak, sürüdü gitti görünmeyecek kadar ufalan nesneyi.

Adam gidince koştum Feride'nin yanına. Buz kütlesi bir anda erimiş, sarsıla sarsıla, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Biliyordum, ağlaması yediği tokatın acısından değildi. Omzuna dokunmak istedim. Hırsla, öfkeyle omzunu çekti. Yüzüme bakmadı. Suçluluk duygusundan ne diyeceğimi bilemiyordum. Hep benim yüzümdendi. Ne vardı o kaplumbağaların yanına gidecek? Onlarla oynayacak? Kahrolası kaplumbağaların da bugün karşıma çıkacağı tuttu. Üzgün, kendime kızgındım.

O günden sonra benim Feride'yle dolaşmam yasaklandı. Çok fena olan o adam babama: "Kızına sahip çık. Feride'yle mezarlıklarda geziyor. Kızını dövmeleyen dizini döver" demiş.

...

Lapa lapa kar yağmış, her yer buz kesmişti. Okullar üç gün tatil olmuştu. Canım sıkıldı. Kar topu oynayacağım bahanesiyle annemden yalvar yakar, yarım saatliğine dışarı çıkmak için izin almıştım. Sokağa çıktım. Kimseler yoktu. Feride'nin yanına gitme isteği duydum. O olaydan sonra Feride bana dargın, küskündü. Benimse içim acıyor, yüreğim burkuluyordu. Birkaç kez evlerine gittim bana yüz vermedi. Okula da gelmiyordu. Belki kızgınlığı geçmiştir diyerek evlerine gittim.

Evlerinin önüne konu komşu birikmiş, kapıya bakıyordu. Kapının hemen ilerisinde

bir araba duruyordu. Şaşkınlık içinde acaba annesine babasına bir şey mi olmuştu, diye düşündüm. Kapıya yürüyordum ki eski, tahta kapı büyük bir gıcırtyyla açıldı. O gün gördüğüm kara, göbekli, tıknaz adam çıktı kapıdan. Babam yaşlarındaydı, şakaklarına kır düşmüştü. Ama babam daha yakışıklıydı kesinlikle. Arkasından Feride... Yanında dayısı... Zebani gibi duruyordu. Feride'nin yüzü al pulluyla örtülmüştü. Ne oluyordu? Al pulluyu gelinler örterdi. Feride gelinlik giymemişti ki. Adam Feride'yi kolundan tutup arabaya sürüklüyordu. Siyah bir arabaya... Feride kolunu adamın elinden hışımla çekti. Arabanın kapısını açtılar. Feride'yi arabaya sokmaya çalışıyorlardı. Feride'nin karşısına geçtim.

Utangaç, üzgün "Feride" dedim usulca.

Feride al pullunun altından bana baktı. Islak bakışlarını seçebiliyordum. Başımı öne eğip, gözlerimi yere diktim. Ne diyeceğimi bilememiş, ayağımla yerdeki çamurlu karı eziyordum. Zar zor cesaretimi toplayıp, yutkunarak:

"Feride... Affet..." diyebilirdim gözlerine bakıp.

Her zamanki gibi umarsamazmışçasına omuz silkti. Ancak dayanamadı. Kıvrık, siyah kirpiklerine takılıp kalan iki inci tanesi yuvarlandı yere, düşüp tuz buz oldu. Bu arada tıknaz adam kara pençesini, Feride'nin başını tutup, eğdirmeye çalışıyordu. Feride arabaya bindi. Gökyüzünün boşluğuna karışan, kulakları sağır eden alkış koptu. Araba büyük bir homurtuyla çalıştı. Egzozundan kara dumanlar çıkartarak, karların eriyip çamurlaştırdığı yolda yokuş aşağı hızla uzaklaştı.

...

"Benim yüzümden..."

"Bakma bana öyle. Ne senin yüzünden deme bana. Benim yüzümden işte! Benim yüzümden!!!"

FATMA NUDİYE YALÇI
Komünist Kadın Yoldaş*
Memnune Kayagil

Hüray KILIÇ

Yazar *Memnune Kayagil* belgelere dayanarak otobiyografik bir kitap yazmış.

Fatma Nudiye Yalçı'nın 1904 yılında İstanbul'da başlayan yaşamı 1969 yılında Varna'da hazine bir sonla bitiyor. *Fatma Nudiye Yalçı* hem komünist hem de bir kadın olarak bu coğrafyada yaşamış. *Dr. Hikmet Kıvılcımlı*'nin mücadele ve hayat yoldaşı olarak bu toplumda iz bırakmış.

Yazar *Memnune Kayagil*, şimdiye kadar yanlış bilgilerle perdelenmiş, magazinleştirilmiş *Fatma Nudiye Yalçı*'nın yaşamına sosyal, entelektüel, aydın ve politik kimlikleriyle ışık tutmuş.

Kitap üç bölümden oluşuyor:

1. bölümde *Fatma Nudiye*'nin babasının ismiyle anıldığı *Nudiye Hüseyin* olduğu yıllar (1904-1934): Ailesi, eğitim hayatı, ilk evliliği, yayınlanan alfabe kitapları, *Resimli Ay*, *Yedigün* dergilerindeki yazıları, tiyatro eserleri...

2. bölümde *Fatma Yalçı* olduğu yıllar (1934-1965): *Dr. Hikmet Kıvılcımlı* ile tanışma, kitap çevirileri, mücadele yılları, davalar, Donanma Davası 1938 ve 1957 Vatan Partisi Davası ve cezaevleri...

3. bölümde İstanbul Sirkeci Garı'ndan Bulgaristan Varna'ya uzanıyor(1965-1969): Ölüm tarihi Varna Şehir Mezarlığı kayıtlarından alınmış. Kitabın bu son bölümü tanıkların anlattıkları ve fotoğraflar. Belge, bilgi çok az. Bilinmeyenleri bilinenlerinden çok bir yaşam...

Fatma Nudiye Yalçı 1938'deki o çok bilinen Donanma Davası'nda *Nazım Hikmet*'le, *Dr. Hikmet Kıvılcımlı* ve *Kemal Tahir*'le askeri mahkemede yargılanırken sorgu yargıcına: "Fikri içtihat Anayasaya göre serbest olduğundan ben Marksistim" diye haykırabilmiş bir kadın.

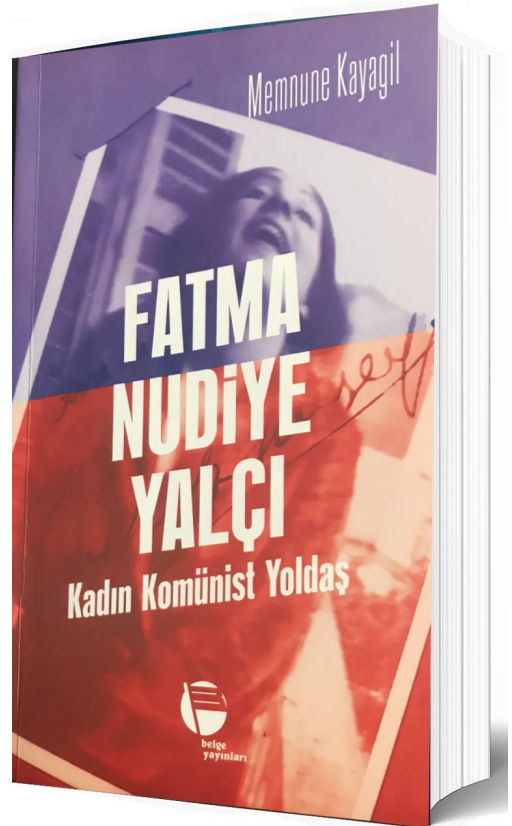
Yazar *Memnune Kayagil*, *Fatma Nudiye Yalçı*'nın kıymetinin hakkıyla teslim edilmesine bir katkı sunmak amacıyla ilkeli, ölçülü ve titiz bir tarih çalışması yapmış. Emeklerine sağlık.

Kitap tanıtımımızı *Fatma Nudiye Yalçı*'nın bir sözüyle bitirelim: "(...) *Fert sevgisinin çok üstünde bir cemiyet sevgisi vardır ve her varlık orada bıraktığı izlerle kıymet bulur.*"

Türkiye'deki sosyalist hareket tarihini merak edenler için önereceğim bir kitap.

Yolu açık, okuru bol olsun...

* *Memnune Kayagil*, *Fatma Nudiye Yalçı-Kadın Komünist Yoldaş*, Belge Yayınları, Eylül 2023, İstanbul.

ŞİİR

Aşık HATUNİ

KADIN HAKKI

Ahmet KINAY

İNSANDAN İNSANA

Aynı sofrada ezilen
Biri kadın
Yani sen
Öteki "Kunta Kinte"

Ne sen dışındasın
Ezen düzenin
Ne ben severim
Paraya evrilmiş
Çanak dünyayı

Düşlerde kalmasın özgürlük
Salkım söğütler değsin
Alazlasın yüzümüzü
Değiştirelim
Yaşayarak
Geri kalan ömrümüzü

Düşmanıyla inatlaşan
Clara Zetkin
Ateşi yüreğinde
Emekçi bir kadın

Ne sömürü olsun dünya da
Ne zulüm

Bu bir dilek değil dostlarım
Çırlıçıplak bir gerçek

Kadın ve erkek
Bizim olacak
O müthiş gelecek

Bak ağlıyor için için,
Hani nerde kadın hakları
Çalışırız geçim için,
Hani nerde kadın hakları

Meclislerden yerilmişiz,
Aklı kısa görülmüşüz,
Hep zorula verilmişiz,
Hani nerde kadın hakları

Kirmanını eğirmez mi,
Hamurunu yoğuramaz mı,
Seni beni doğuramaz mı,
Hani nerde kadın hakları

Tık demeden dövülürüz,
Ana avrat sövülürüz,
Sık sık evden kovuluruz,
Hani nerde kadın hakları

Derde yoğa alışmışız,
Çilelerle buluşmuşuz,
Bir kez gülsük yılışmışız,
Hani nerde kadın hakları

Hatuni'yim ne diyeyim,
Bitmezki daha sayayım,
Cevap verin de duyayım,
Hani nerde kadın hakları